Tampere/Minna Peräihuhta

Pietarsaari/Minna Peräihuhta

Rauma/Hannu Puurunen

1 Johdanto

Rakennusperinnön merkitys

Rakennusperinnöllä tarkoitetaan tässä strategiassa koko rakennettua kulttuuriympäristöämme, johon kuuluvat sekä aluekokonaisuudet että yksittäiset rakennukset ja rakenteet.

Rakennettu ympäristö muodostaa noin kaksi kolmasosaa kansallisvarallisuudestamme. Rakennusperintö on oleellinen osa rakennettua ympäristöä. Siihen on sitoutunut runsaasti työtä, materiaaleja, energiaa ja pääomia. Rakennusperinnöllä on myös välillistä taloudellista merkitystä muun muassa kulttuurimatkailun kautta. Alueiden välisessä kilpailussa yrityksistä ja asukkaista rikas rakennusperintö on yhä tärkeämpi vetovoimatekijä.

Suomalaisen yhteiskunnan meneillään olevat muutokset, talouden kansainvälistyminen, tietoyhteiskunnan vahvistuminen, elämäntavan ja kulttuurin pirstaloituminen sekä kansalaisten parantuneet edellytykset ja mahdollisuudet vaikuttaa omaa elinympäristöään koskeviin ratkaisuihin korostavat rakennusperinnön yhteiskunnallista merkitystä.

Rakennusperinnön kautta havainnollistuva historia, rakennetun ympäristön ajallinen kerroksellisuus ja kansalliset symbolirakennukset auttavat ymmärtämään yhteiskunnan muutosilmiöitä ja sopeutumaan nopeasti muuttuviin olosuhteisiin. Elinympäristön tutut piirteet ovat tärkeä kansalaisten identiteettiä ja turvallisuutta sekä yhteisöllisyyttä vahvistava ominaisuus. Ympäristön pysyvyys kehittää sosiaalisia suhteita ja verkostoja monipuolisiksi.

Kun ympäristöä arvostetaan, siitä myös huolehditaan. Osa rakennusperintökohteista on saanut tunnustetun arvon ja niitä hoidetaan hyvin. Monien kohteiden säilyminen on kuitenkin yhä uhanalaista puutteellisen tiedon ja arvostuksen sekä riittämättömän hoidon vuoksi. Arvokkaita rakennuksia on jatkuvasti jäämässä tyhjilleen eikä niiden käyttömahdollisuuksia hyödynnetä.

Rakennusperinnön hyvään hoitoon kuuluu kohteiden pitäminen käytössä, niiden oikea korjaaminen ja jatkuva kunnossapito sekä rakennusperintöä kunnioittava täydennysrakentaminen ja muu ympäristön muuttaminen. Jos joku näistä osatekijöistä pettää, lopputuloksena saattaa olla rakennetun kulttuuriympäristön häviäminen tai arvojen tuhoutuminen muulla tavalla.

Hanko/Kaija Santaholma

Hyvän hoidon tuloksena rakennusten ja ympäristön käyttöikä pitenee ja alueet koetaan mieluisina asuin- ja työympäristöinä. Tämä on ekologisesti, taloudellisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävää kehitystä.

Lainsäädäntö ja ohjelmat

Rakennettuun ympäristöön kohdistuva lainsäädäntö ja sitä koskevat kansainväliset sitoumukset luovat puitteet rakennusperinnön hyvälle hoidolle. On tärkeää, että ne vaikuttavat yhdensuuntaisesti ja ohjaavat tehokkaasti myös käytännön tapaa toimia. Erityinen haaste tässä suhteessa kohdistuu uuteen maankäyttö- ja rakennuslakiin.

Perustuslain (1999) mukaan "Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon." (20 §)

Maankäyttö- ja rakennuslaissa (1999) säädetään mm.

- "Tämän lain tavoitteena on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävää kehitystä." (1 §)
- Alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen edistää ... rakennetun ympäristön kauneutta ja kulttuuriarvojen vaalimista..." (5 §)
- "Rakentamisen ohjauksen tavoitteena on edistää ... rakentamista, joka perustuu elinkaariominaisuuksiltaan kestäviin ja taloudellisiin, sosiaalisesti ja ekologisesti toimiviin sekä kulttuuriarvoja luoviin ja säilyttäviin ratkaisuihin..." (12 §)
- "Rakennettua ympäristöä ja luonnonympäristöä tulee vaalia eikä niihin liittyviä erityisiä arvoja saa hävittää. ... Asemakaavalla ei saa aiheuttaa kenenkään elinympäristön laadun sellaista merkityksellistä heikkenemistä, joka ei ole perusteltua asemakaavan tarkoitus huomioon ottaen." (54 §)

Myös maakuntakaavan (28 §) ja yleiskaavan (39 §) sisältövaatimuksissa korostetaan kulttuuriperinnön vaalimista.

Maankäyttö- ja rakennuslakiin (22 §) perustuvat valtioneuvoston 30.11.2000 antamat *valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet* asettavat monia lähtökohtia ja vaatimuksia rakennusperinnön vaalimiselle. Päätöksen mukaan:

- "Alueidenkäytöllä edistetään kansallisen kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön sekä niiden alueellisesti vaihtelevan luonteen säilymistä."

Jussi Rautsi

Kuusankoski/Anna-Maija Issakainen

• "Alueidenkäytössä on varmistettava, että valtakunnallisesti merkittävät kulttuuri- ja luonnonperinnön arvot säilyvät. Alueidenkäytössä on otettava huomioon kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevat kansainvälisten sopimusten velvoitteet sekä valtioneuvoston päätökset. Lisäksi viranomaisten laatimat valtakunnalliset inventoinnit otetaan huomioon alueidenkäytön suunnittelun lähtökohtina. Maakuntakaavoituksessa on osoitettava valtakunnallisesti merkittävät maisema- ja kulttuuriperintöalueet ja -kohteet. Valtakunnallisesti arvokkailla kohteilla ja alueilla on alueidenkäytön sovelluttava niiden historialliseen kehitykseen."

Päätöksessä inventoinneilla tarkoitetaan kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevia viranomaisten laatimia valtakunnallisia inventointeja, jotka perustuvat riittävän laaja-alaiseen valmisteluun. Päätöstä tehtäessä näitä ovat: Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (Ympäristöministeriö 1992), Valtakunnallisesti arvokkaat kulttuurihistorialliset ympäristöt (Museovirasto ja ympäristöministeriö 1993) ja Valtakunnallisesti merkittävät esihistorialliset suojelualuekokonaisuudet (Sisäasiainministeriö 1983).

Rakennussuojelulaissa (1985) todetaan (1 §) "Kansallisen kulttuuriperinnön säilyttämiseksi suojellaan kulttuurikehitykseen ja historiaan liittyviä rakennuksia, rakennusryhmiä ja rakennettuja alueita..." Lain mukaan rakennussuojelu kaavoitetulla alueella tai alueella, jolle on päätetty laatia kaava, toteutetaan ensisijaisesti rakennuslain (nyt maankäyttö- ja rakennuslain) keinoin. Kaava-alueella rakennus voidaan määrätä suojeltavaksi vain, milloin rakennuksen säilyminen ei ole mahdollista kaavallisin keinoin tai milloin rakennuksella on huomattavaa valtakunnallista merkitystä taikka milloin siihen on muutoin erityisiä syitä. Kaava-alueen ulkopuolella rakennukset suojellaan rakennussuojelulain nojalla.

Kiinteistä muinaisjäännöksistä on säädetty muinaismuistolaissa, ja kirkollisten rakennusten suojelusta kirkkolaissa. Valtion omistamien rakennusten suojelu tapahtuu asetuksella.

Eri hallinnonalojen oma lainsäädäntö, kuten luonnonsuojelulaki, maaseudun kehittämiseen liittyvät säädökset ja tielainsäädäntö, vaikuttavat myös merkittävästi rakennusperinnön säilymisen edellytyksiin.

Kansainväliset sopimukset ja suositukset, kuten UNESCOn ja Euroopan Neuvoston rakennusperintösopimukset sekä monet EU-ohjelmat antavat osaltaan velvoitteita ja lähtökohtia huolehtia rakennusperinnöstämme.

Kestävän kehityksen toteuttamisen kansainväliset ja kansalliset velvoitteet sekä valtioneuvoston vuonna 1998 hyväksymät arkkitehtuuripoliittinen ohjelma ja ekologisesti kestävän rakentamisen ohjelma sisältävät rakennusperinnön vaalimiseen liittyviä näkökohtia.